

Gemeente van onze Heer Jezus Christus,

‘Iemand had twee zonen’. Lucas laat Jezus een verhaal vertellen over twee broers met een ingewikkelde familieband. In heel wat Bijbels vind je boven dit verhaal het kopje ‘De verloren zoon’. En zo heb je misschien ook lang naar dit verhaal gekeken, als een verhaal over dat ene verloren kind dat terugkeert naar de Vader. Maar vandaag wil ik je uitnodigen om het anders te bekijken. Want eigenlijk is dit een verhaal over twee zonen die verloren lopen: de één verloren in schuld en wroeging door de verkeerde weg die hij insloeg, en de ander in zijn boosheid. Maar de vader schenkt hun beiden een nieuwe kans, zodat de zoon weer opgaat in hun leven. Dit verhaal in Lucas 15 nodigt ons niet alleen uit tot inkeer en zelfonderzoek, maar gaat ook ten diepste over de vreugde die je zult vinden wanneer je ogen opengaan voor de goedheid van God.

Het verhaal van de twee zonen: het begint allemaal met een discussie over de vraag wie waardig is om met Jezus aan de maaltijd te zitten. Daarvoor moeten we teruggaan naar het begin van hoofdstuk 15. De Farizeeën en de Schriftgeleerden zijn boos en ze morren, zoals eens het volk van Israël in de woestijn. Ze noemen Jezus ‘deze’ (*houtos*). Of ‘die man daar’. Zo zou je het ook kunnen vertalen. Daarin hoor je de afstand, de wrevel. Ze mopperen omdat Jezus zondaars ontvangt en met hen eet (Lc 15:2). Ze begrijpen niets van Jezus. Hoe haalt hij het in zijn hoofd om juist met deze mensen, die zich zo openlijk hebben afgekeerd van de Heer, een maaltijd te delen? Waarom eet Jezus niet met hen? Met zij die zo nauwkeurig en nauwgezet de Wet volgen?

Als reactie vertelt Jezus drie parabels. Een parabel (Gr. *parabolèn*) is niet zomaar een verhaal: het is een vergelijkende vertelling, een prikkelverhaal (vgl. Hebr. *māšāl*) dat de toehoorder wil uitdagen om het verhaal op zichzelf te betrekken en tot een nieuw inzicht te komen. En dat zegt veel over het karakter van Jezus: hoe wijs en geduldig Hij is. Hij gaat niet met ze in discussie, maar vertelt verhalen. Zo geeft hij ze drie kansen om het anders te zien, drie kansen om met nieuwe ogen naar Jezus te kijken. Drie kansen tot ommekeer.

Als je die drie parabels naast elkaar legt, dan valt op dat ze alle drie uitlopen op de vreugde om het verlorene dat weer teruggevonden wordt. ‘Een herder had honderd schapen’ (Lc 15:4). Zo begint het eerste verhaal. Jezus vertelt over een herder die niet rust voordat hij het ene verloren schaap heeft teruggevonden, het op zijn schouders tilt en het dier veilig terugbrengt naar de kudde. Het verhaal eindigt met blijdschap, want de herder nodigt al zijn vrienden en buren uit om te delen in zijn vreugde. ‘Een vrouw had tien drachmen’ (Lc 15:8): het tweede verhaal. En ook hier is er blijdschap, vanwege die ene drachme die teruggevonden wordt. En dan begint in vers 11 het verhaal van de twee zonen. En ook deze vertelling loopt uit op één groot feest. Er is muziek en er wordt gedanst. Maar het is een feest met een wrang randje, want de oudste zoon kijkt op een afstandje toe. Verongelijkt, zijn aangezicht afgewend; van binnen kookt hij omdat hij zich niet gezien en erkend voelt. Het is een verhaal met een open einde: zal de oudste zoon zich omkeren? Zal hij de ruimte vinden in zijn hart om zijn jongste broer nog een kans te geven? Kan hij op zijn minst blij zijn voor zijn vader, die zijn jongste kind weer terug heeft?

Dit Bijbelgedeelte roept misschien van alles bij je op. Gebrokenheid, spijt, het verdriet om ruzies en misverstanden die maar niet willen helen. Het kan de beste families

overkomen: dat je moet leren leven met een stil verdriet omdat broers en zussen hun eigen wegen gaan, of de pijn die je leert verbergen om het ene kind dat onbereikbaar geworden is. Je hebt alles geprobeerd om ze van die verkeerde weg af te brengen, maar niets dat hielp. Je bevindt je op de positie van de vader in dit verhaal. Je kijkt uit naar de dag waarop je kind uit eigen beweging weer thuis zal komen, en je hem of haar met open armen zult ontvangen. En tegelijk mogen we ons ook spiegelen aan het oudste kind, dat zo vol met boosheid zit. Dit verhaal gaat ook over ons: over ons eigen zoeken en verdwalen, de boosheid die zich kan wortelen in ons hart. Wat wil Jezus ons zeggen over zijn liefde, over schuld, vergeving en barmhartigheid? Laten we vandaag met een open hart luisteren naar dit verhaal over een vader die twee zonen had.

Ik begin bij het eerste luik van het verhaal vanaf vers 11: de jongste zoon. In korte en sobere lijnen schetst Lucas hoe de jongste zoon op een dag aan zijn vader vraagt om zijn erfenisdeel nu al te mogen ontvangen: 'Vader, geef mij het deel van uw bezit waar ik recht op heb' (Lc 15:12). Misschien komt dat vreemd bij je over, of zelfs schokkend en zeer brutaal: mensen kiezen er soms voor om een deel van hun vermogen te schenken aan hun kinderen en kleinkinderen. Maar op zo'n directe wijze om je erfenisdeel vragen... dat doe je niet.

Toch was dit in de tijd van Jezus verre van vreemd. We weten uit Rabbijnse bronnen dat een vader tijdens zijn leven zijn vermogen al kon verdelen onder zijn zoons. Daarbij was het aandeel dat de jongste toekwam éénderde van wat de oudste kreeg. Het kwaad schuilt niet in zijn verzoek, maar in zijn bedoelingen, zijn intenties. Want gelijk hierna schrijft Lucas dat de jongste zoon 'na enkele dagen' naar een ver land reist. En daar, ver verwijderd van zijn vader en zijn broer, leeft hij een 'een leven van overdaad' en verkwist hij al zijn geld. Een leven van overdaad: geen grenzen kunnen houden, verkwisting, van alles te veel. Hij verliest zich in zijn nieuwverworven vrijheid.

Al snel slaat het noodlot toe en wordt het vreemde land waar hij zich bevindt getroffen door een hongersnood. Hij raakt alles kwijt, en lijdt aan honger en gebrek. Ten einde raad weet hij werk te vinden en mag hij bij één van de inwoners van het land de varkens hoeden. Daar zit hij dan: een mens op de knieën gedwongen, tussen de varkens in de modder, verlangend naar de peulen die de varkens te eten krijgen. Voor de Joodse lezer is dit het toppunt van vernedering. Want hij bevindt zich tussen onreine dieren. Van het huis van de Vader naar de varkenstrog. Nog dieper zinken kan haast niet.

Die jongste zoon doet denken aan de ballingen, waarover we vandaag lezen. Mensen die alles kwijtraken wat hun lief is: hun bezittingen, hun land en hun waardigheid, omdat de leiders van het volk de leefregels die God gegeven heeft met voeten treden. De jaren voorafgaand aan de ballingschap zijn een tijd van chaos en wanorde. De tempeldienst wordt verwaarloosd; voor arme en kwetsbare mensen wordt niet gezorgd, iedereen leeft voor zichzelf. God stuurde profeten, die het volk opriepen om een andere weg in te slaan, maar naar hen werd niet geluisterd. De ballingschap is één van de grote catastrofes in de geschiedenis van Israël, en waar dieptepunt. Maar daar in Babylon, in ver land waar ze als vreemdelingen, loutert God zijn volk. Zeventig jaren gaan er overheen: zo lang zou het land braak blijven te liggen. Het laat iets zien

van Gods geduld. En toch zal er een nieuwe dag opgaan – ook voor hen. Want met de nieuwe generatie ballingen maakt God een nieuw begin. Op een dag zullen zij opstaan en terugkeren naar het land van hun voorouders. Niet langer zullen ze leven als ontheemde mensen. Ze zullen thuis zijn, eindelijk thuis.

Het moet soms tot een dieptepunt komen in ons leven, voordat we tot het inzicht komen dat de moeilijke omstandigheden waarin we terecht gekomen zijn, te danken zijn aan onszelf. Dat zien we ook terug bij de jongste zoon. Op die troosteloze plek, waar hij bijna vergaat van de honger en de dorst, gebeurt er iets met hem. In de stilte van het veld, waar de varkens in de aarde wroeten, doorwroet hij zijn ziel. Hij denkt terug aan zijn vader en beseft hoe goed hij het had. Steeds sterker dringt het verlangen op om terug te keren, en thuis te mogen komen bij zijn vader. Een diepe spijt komt over hem: om de domme beslissingen die hij gemaakt heeft, zijn eigenwijze gedrag, de pijn die hij zijn vader heeft berokkend. Wat er met de jongste zoon gebeurt, beste mensen, is wat wij ‘verootmoediging’ noemen. Geen argumenten of smoesjes meer. Hij belijdt schuld en hij neemt zich voor terug te keren naar zijn vader. Zelfs het minste baantje zal hij aanvaarden. Als hij maar weer bij hem mag zijn. Hij heeft zijn hart doorploegd en de juiste woorden gezocht. Oog in oog met de vader zal hij zeggen dat hij het niet waard is om nog langer zoon genoemd te worden; dat hij gezondigd heeft tegen de hemel en tegen zijn vader (Lc 15:18-19).

Ik heb gezondigd; ik ben niet waardig: dat zijn woorden van intens en diep en berouw. De weg van de verootmoediging, die weg van de jongste zoon staat helemaal niet zo ver van ons af. Want de kern van elke zonde is misschien wel dit: denken dat wij het zelf allemaal wel op kunnen lossen en dat wij de Vader niet nodig hebben. Hoe vaak verdwalen wij niet, zochten wij onszelf en raakten wij in ons hart verwijderd van de Vader? In doen en laten, in woorden en gedachten? En tegelijk leert dit verhaal in Lucas 15 ons ook dat wij bij de Vader onszelf mogen zijn, dat we bij Hem thuis zijn, omdat we bij Hem aanvaard worden om wie we zijn, ondanks al onze fouten en stommiteiten. Psalm 139 verwoordt het zo sprekend, hoe God ons door en door kent:

*Heer, U kent mij, U doorgrondt mij.
U weet het als ik zit of sta,
U doorziet van verre mijn gedachten.*
Psalm 139:1b-2

Alles ligt toch al open voor Hem. Hij weet wat er in ons omgaat. Ons diepste berouw en ons grootste verdriet, de wegen waarop wij verdwalen. Hij kent ons hart en onze gedachten en ziet alles met liefde aan.

De jongste zoon keert terug naar de vader. Die terugkeer beschrijft Lucas in vers 20. De NBV zegt het zo: ‘hij vertrok meteen en ging op weg naar zijn vader’. Toch dekt dit niet de lading van wat hier eigenlijk gezegd wordt. De herziene Statenvertaling vertaalt hier met ‘opstaan’. En inderdaad heeft Lucas hier een werkwoord dat ‘verrijzen’ of ‘opstaan’ betekent, *anastas* in het Grieks. En daar wil ik heel even bij stil staan, want Lucas gebruikt dit woord niet zomaar. Het betekent veel meer dan je weg vervolgen, want op andere plaatsen betekent dit woord ‘tot leven wekken’, of ‘opstaan uit de dood’. En zo schetst Lucas hoe de terugkeer van de jongste zoon een wederopstanding is. Hier gaat het om de mens die opstaat uit de dood van de zonde,

de mens die door schuld en berouw heen is gegaan, de mens die weer recht kan staan en terugkeert naar de Vader.

Een vader had twee zonen. Vanaf vers 21 komt de Vader in beeld. En wat vertelt Lucas dat ontroerend. In de verte ziet hij zijn zoon al aankomen, want hij heeft al die tijd op hem gewacht. De jongste zoon spreekt uit wat hij van plan was te zeggen. 'Vader', zo klinkt het, 'ik heb gezondigd tegen de hemel en tegen u, ik ben het niet waard om uw zoon genoemd te worden' (Lc 15:21). Maar de vader wil daar niets van weten. Lucas schrijft dat de Vader bewogen wordt door medelijden, door erbarmen. En dan staat er dat hij rende, hem omhelst en hem kust (Lc 15:20). Je kunt het voor je zien: de innige omhelzing, het verloren kind in de armen van zijn vader. Bij de vader is er niets dan vreugde. 'Laten we feest vieren', zegt de vader, want mijn zoon was dood en is weer tot leven gekomen' (Lc 15:24). Het kind dat verloren liep, is teruggevonden en mag zich welkom weten in het huis van de vader. Hij die zich zo verloren had in feesten en in overdaad, leert nu wat het ware feest in het leven is. Er wordt hem niets aangerekend. Bij de vader is er vergeving van schuld, een overdaad aan barmhartigheid en genade.

Iemand had twee zonen. In vers 25 komen we bij het derde luik van het verhaal. Nu laat Lucas onze blik vallen op de oudste zoon. Hij staat op een afstandje toe te kijken, en lijkt zich af te sluiten. Hij voelt zich al even verloren als de jongste zoon. Want van binnen loopt er van alles door elkaar heen. Afgunst, jaloezie en boosheid om zijn broer, die wel zijn eigen weg is gegaan. Zijn broer die alles verprutst heeft, en toch met open armen ontvangen wordt... en hij die altijd zo trouw is geweest, zo hard gewerkt heeft. Hij wordt overmand door boosheid en wil niet naar binnengaan, waar het feest zich afspeelt (Lc 15:28). Dat de jongste zoon er werkelijk een grote puinhoop van heeft gemaakt blijkt wel uit de woorden van de oudste zoon. Hij verkwanselde al zijn vermogen, aan slechte vrouwen nog wel. En nu slacht U voor hem het gemeste kalf?! Hij kan er niets mee met die goedheid en barmhartigheid van zijn vader, en het lukt hem niet om te delen in de vreugde om 'die zoon van hem', die is thuisgekomen (Lc 15:30).

En weer klinkt hier het woordje 'die' (*houtos*). Daar was heel de discussie mee begonnen. Met de farizeeën en Schriftgeleerden die met een boos hart spreken over Jezus als 'die man daar', die zondaars ontvangt en met hen eet (vgl. Lc 15:2). Jezus die zoekt wie verloren loopt, die eet met tollenaars en zondaars, die met erbarmen luistert naar lichtekooien, die mensen uit de diepten van de ellende trekt. Hij houdt hen een spiegel voor. Net als de oudste zoon, zitten ze vast in onbegrip en wrevel. Ze houden zich aan alle regels van de Wet, maar hun hart doet niet mee. Ze zijn blind en gevoelloos geworden voor de genade en goedheid van de Heer.

'Hij verdient het niet'. Het is zo menselijk. Denken dat je Gods liefde en genade verdienen kunt omdat je zo hard werkt, omdat je zoveel doet. De oudste zoon is helemaal vastgelopen in zijn weerstanden, zijn onvermogen om met mildheid naar zijn broer te kijken. En wat doet dit verhaal dan denken aan Kaïn en Abel, en die indringende woorden van de Heer in Genesis 4:

Waar is je broeder? (Gen 4:9).

Maar er klinken geen strenge woorden. De vader kijkt met evenveel liefde, geduld en barmhartigheid naar de oudste zoon. 'Kind, jij bent altijd bij mij en wat van mij is, is van jou' (Lc 15:31). 'Kind'. Hoor je hoe intiem die woorden zijn, hoe liefdevol? Waar de oudste zoon met afstand en kilte spreekt over 'die zoon van hem', daar spreekt de vader met warmte over 'je broer', die dood was, en weer tot leven gekomen is. Zo herstelt hij de relatie.

Wat dood is zal weer leven; wie verloren lopen in schuld, ellende en duisternis worden opgeheven uit de donkerste diepte. Dat is de weg van de Mensenzoon, de weg van Christus. En daarover mogen wij ons verheugen. Dat mag ons vreugdevol stemmen!

We zijn misschien geneigd om vanwege het woordje vader steeds te denken aan God. Maar ik denk dat de vaderfiguur in deze parabel verwijst naar Jezus zelf. Licht Gods genade niet volledig op in Jezus, die ons allen heeft liefgehad tot in de dood, de dood van het kruis? Jezus wil de Farizeeën en Schriftgeleerden duidelijk maken dat Hij hen ondanks al hun harde verwijten evenveel liefheeft als de zondaars en tollenaars met wie hij de maaltijd deelt.

En zo lief heeft hij ook ons. Die oudste en de jongste zoon: ze zijn als twee gezichten, twee zijden van een munt. Die oudste zoon in ons: het kritische oog waarmee je naar jezelf kunt kijken, de weerstand om jezelf werkelijk te aanvaarden als kind van God. De ervaring dat je niet gezien wordt, ondanks al je inzet, al je harde werken. Die vreselijke angst voor afwijzing. Denken dat je niet goed genoeg bent. Maar zo kijkt Jezus niet. Bij hem mag je zijn wie je bent. Je hoeft zijn genade niet te verdienen. Vrij en zonder dwang geeft Hij zijn liefde, als je hem maar aanvaarden wilt als je redder. En dan die jongste zoon in ons: schuldgevoel dat knaagt om al die keren dat je Hem de rug toekeerde en je eigen gang ging. Dat verlangen om thuis te komen bij Hem, die dorst naar vrede en bevrijding.

Lucas leert ons dat wij thuis mogen komen bij de Vader. Maar die weggaat wel door schuld en door berouw heen. Zonder verootmoediging, zonder schuldbelijdenis, lopen wij hopeloos vast in onszelf. Maar als wij die weg durven gaan, die weg van inkeer, van geduld en ommekeer, pas dan kunnen wij in de voetsporen gaan van de vader. Want ook daartoe nodigt Lucas ons uit: om mensen te zijn naar Gods hart en te leven in het licht van Christus. Want waar mensen één worden met Christus en bij Hem thuiskomen, daar wordt alles nieuw. Je bent werkelijk een nieuwe schepping. Je kunt met mildheid en mededogen naar elkaar kijken, je kunt liefde geven en ontvangen omdat je jezelf hebt leren aanvaarden als kind van de vader.

Doe dan wat goed is, en heb elkaar lief als broeders en zusters. Ga Jezus achterna in daden van ontferming, liefde en dienstbaarheid. Niet omdat je zijn liefde wilt verdienen, maar uit dankbaarheid omdat hij ons heeft liefgehad tot in de dood. Wees vreugdevol en blij, want onze God is een God van ontferming en genade. Bij hem is vrede, geduld en liefde. Hij bevrijdt je van alle schuld. Door Jezus onze Heer.

Amen.